

VERSIÓ D'ORIGINALS ALEMANYS

ANY I

La racionalisació del concepte de causa com oposició
a la teoria dogmàtica de la Natura

Tot dogmatisme en les ciències té ses arrels en un dogmatisme en el terreny de l'estudi de les categories o lògica, en el sentit més ample del mot.

En aquest sentit, la lògica està designada com a estudi de la ordinació en el terreny de tot objecte i s'anomena *Ordnungslehre* (estudi de la ordinació); ella vol compendre-ho tot lo que en el món de lo que és o pot ésser en algú sentit és un últim, un final, quelcom que ja no's pot descomposar, i portar-ho en un sistema. A aquest pot apertanyer-hi en essència, i també «formalment». En el terreny de l'estudi de la ordinació *general* que tracta de l'ordre de lo existent, principalment i sense diferències, no podem diferenciar netament *forma* i *contingut*. Però en el terreny d'aquelles seccions de lo existent en general que anomenem existència de la natura (*Naturerlebtheit*) (1) *forma* i *contingut* estan separats: «Contingut», en existència de la natura és en últim terme el modo d'ésser d'un cert *aquí* en cert *ara*, és a dir, el modo d'ésser en relació a cert *lloc* en un cert *moment*. Del conjunt de tots els continguts de la natura en aquest sentit edifica el pensament la ciència de la natura; ho fa auxiliat de la última idea d'ordinació final *Forma*. D'ella surten les «categories» en relació amb la natura.

Aristòtil establí senzillament les seves categories; Kant les deduía del «quadre dels judicis», és a dir, donava una classe de categoria a tot *judici* anomenat *forma del pensar* (*Denkgebilde*), segons una idea formal de la natura tinguda per última, per indescomposable.

Aristòtil no diu res de com ha arribat a les seves categories; devem sospitar que va

(1) Contrariament a la existència senzillament representada, pensada, desitjada.

arribar-hi per una espècie de convenciment íntim dessorre d'allò que li va semblar final incapaç de descomposició ulterior al seu pensar en el terreny de la ciència natural. Però, en últim terme, tampoc el mètode de Kant és directament el convenciment íntim sobre lo que podria anomenar-se el seu sentiment de finalitat. D'altre modo, com hagués pogut construir la seva taula de judicis tan exacta i completa? Nosaltres devem dir que, en realitat, ell va tenir primer les categories i després va arreglar-hi la taula de judicis segons aqueixes.

L'intuïció sobre les causes primeres en general és un procediment perillós; tot-hom sab que un hom pensa diferent sobre una certa causa primera en diferents temps de la seva vida. I amb tot, Kant precisament també ha passat per alt, tot i amb sa cura, una forma de judici elemental, el *judici conjuntiu complet*, que dona el resum de les varietats d'una idea, amb lo que va quedar sense expressió també una idea que hauria tingut d'ésser una categoria, el parell d'idees *el tot-la part* (1).

Així doncs, devem emprar amb precaució la intuïció per a discernir en qüestió de finalitats, sobre'l «a priori», sobre'l «do que no pot ésser altremet». Però ja som precabuts quan acceptem *tan poques* finalitats establertes com sigui possible, és a dir, tan poques finalitats *senzillas* com sigui possible, quan fem el nostre capítol d'ordinació tan pobre *en idees* com sigui possible. No volem de cap modo ocupar-nos de nostre capítol d'ordinació, però nosaltres volem posar en clar lo què ens pot significar racionalment la nostra intenció de ordenar els signes de la ordinació de l'esdevenibilitat de la natura.

La categoria de Kant, amb especial agudesesa en la forma donada després per Fries i Apelt (2), és el fonament dogmàtic del dogmatisme mecànic. Es diu que substància, causalitat i acció recíproca són les úniques categories de les relacions naturals. Amb això es demostra evidentment, que substància *deuria* ésser un quelcom constant en l'espai; causalitat, el nexce de successió necessari de dos processos en l'espai, i l'últim, de dos moviments.

¿D'on ve aquest saber absolut ja de per sí de finalitats ja donades? La «taula» del saber, considerada des del punt de vista de la relació, no garanteix gens ni mica aquest sapiguer. Així doncs, hi ha que mirar amb raó, com Fries i Apelt, l'anomenada deducció de categories dels judicis tan sols com una espècie d'ordenació, però no com a inducció veritable; vol dir tan sols que ha sigut obtinguda la taula de categories portats de la mà, conduïts per la taula de judicis. Ara bé; obliga realment l'existència de les formes de judici hipotètiques a donar principalment per impossible tot altre fet natural que no sigui «mecànic» i, amb això, el mecànic com a *necessari* per la naturalesa?

Nosaltresensem que té que anar-se amb molt de compte al fer servir el mot *necessari* en qualsevol dels seus nombrosos significats. Amb això ens veiem portats generalment a lo que voldríem anomenar en la qüestió de la ordinació la conducta prudent del pensar.

Les idees anomenades *de reflexió* formen el territori més segur en la qüestió de la ordinació; són signes d'ordinació finals per a tot lo que pot passar en general i no tan sols per a lo que pot passar en relació a una realitat natural. Idees com *això, no això, lo altre, aital, relació, diferenciació* apartanyen a aquest ordre. A ell i solament a ell

(1) Sobre això vegis «Die Kategorie Individualität im Rahmen der Kategorienlehre Kant's» en els «Kanstudien», tomo XVI, 1911, p. 22.

(2) Vegis Apelt «Metaphysik», nova edició de Otto.

apartany també la idea *necessari* en el seu sentit originari: una situació o altra és *necessària* (1), quan està situada, perquè es situaria en altra situació si la desplaçessin d'aquesta altra situació, lo que vol dir que estava tancada en son contingut. Pràcticament tan sols queden aitals situacions necessàries que són co-situades per moltes situacions, que són «abstretes» de moltes situacions, i que, per tant, representen quelcom *general* de grau alt o baix.

Les condicions entre situat i co-situat s'anomenen les relacions de la *conseqüència lògica*; lo situat és fonament per a lo co-situat, considerat com una *conseqüència*.

Les condicions de la conseqüència lògica són el fonament de tota formació de sistema; li cal en alt grau la ordinació volguda del pensar.

Però la situació elemental és *necessària* ademés per a resoldre d'altres problemes, anomenada així, doncs les condicions de la conseqüència lògica; amb això venim al nostre tema, la racionalisació de la idea de causa. Aquesta racionalisació de la idea de causa ens servirà a l'ensem per a aclarir la idea de categoria en l'acceptió de Kant i per a evitar tot dogmatisme.

El *jo* que pensa pot representar ordenant, mitjançant les idees generals d'ordinació, de les idees anomenades de reflexió i de les idees de qualitat, nombre i espai, lo que sent en un moment qualsevol de la seva existència. Però jo no sento sempre lo mateix, sinó que jo sento diferent en moments successius de la meva existència. ¿Què tinc de fer, doncs, en el sentit de la meva voluntat d'ordinació aplicada a l'esdevenibilitat amb aquesta diferència en els distints moments-perceptius?

En tot moment jo soc el que sent. Així jo, com a únic constant, sento diferent en diferents moments del meu curs; jo soc continu sols com a home que sent; jo soc com un home que sent *particular*. Aquí posa el *jo* que pensa la idea *ésser* en el seu significat originari; però el jo emplea ara totseguit la seva idea nova d'un modo imitatiu a un estrany: lo que sento està enfront meu, és com si estigués «contra» mi, per a mi és *objecte*; així lo objectiu per a mi és diferent en diferents moments de la meva existència. No pot ara el pensament dir: Així com jo, com a vivent, soc continu i, amb tot, soc en la peculiaritat del meu sentir, no hi ha constant també en lo objectiu un ELL que és tot i el seu continuar?

Amb aital modo de treslladar les situacions *continuar* i *ésser* sobre lo objectiu com sobre un parió independent fóra obtingut de fet *quelcom* en el sentit de la ordinació volguda del pensar: lo objectiu el *ell* fóra per a tots els casos únic; tan sols tindria en diferents moments diferents particularitats, fóra un «subjecte» amb una colla de «predicats» que's van succeint; i aquestes peculiaritats, aquests predicats foren lligats entre ells, mentre es referissin al mateix *ell*; *Quelcom*, jo deia, fóra obtingut així; quedava realment molt per fer; doncs tot i amb son lligam comú amb un *ell* tots els predicats de l'*ell* quedaven deslligats entre sí, és a dir, les particularitats de l'acaecibilitat obgectiva dels diferents moments de la meva existència foren deslligats, el tot seria quelcom per sí.

Pot donar encara un pas endavant el pensar aquí?

Pot donar aquest pas si's té en compte quines d'entre totes les seves situacions elementals a les idees de reflexió li signifiquen lligam de classe *especial* i no tansols relació lleugera. Ara bé; lligam de classe especial vol dir, entre totes les idees que's donen en la doctrina de la ordinació general la condició, com atribut de *necessària*;

(1) Fem servir amb intenció aqueix mot indeterminat.

si una assertió ve lògicament d'una altra, llavors i tan sols llavors pot dir la doctrina de la ordinació general que existeix entre ses circumstàncies una especie de lligam, de connexió de classe especial.

Ara bé; podem fer servir la idea única de connexió especial de la lògica general, la idea de la *Coexistència* per a portar com una especie de connexió en la qüestió de l'*Esser*? què voldria dir això? Amb això estem en les fonts de la racionalisació, la qual procura lo que s'anomena *causalitat*; en lloc d'aquesta idea, com una *idea d'origen* senzilla donada de l'enteniment deixarem veure ara un sistema del pensar, sentarem les seves exigències segons postulats que satisfacin la finalitat.

El pensar ha posat la idea *serà* per a lo objectiu principalment. *Esser* li significava un «quelcom» que està «entre» dos «moments» de l'existència objectiva; un «quelcom» que ha transformat l'un «moment» (i) en l'altre, amb lo què és completament indiferent el contingent de *temps* que hi hagi entre ambdós. Es, o millor, *un serà* lliga així dos estats objectius.

Ara bé; el pensament va a lligar el *és-en sí*, és a dir, un *es* amb un altre, lo que obertament vol dir quelcom molt diferent que connexió; la relació recíproca de dos estats per la idea *serà*. I realment si el pensament vol mirar d'aital modo un *ésser* a lligar-lo amb un altre *ésser* com si fos *conseqüència* d'un *ésser* anterior i representés el *motiu* per a un *ésser* posterior, amb lo que les nocions *conseqüència* i *motiu* deuen ésser preses en el sentit de les *condicions de conseqüència lògica*. Així el pensament vol pensar el lligam de l'*ésser* en sí per *analogia* d'aquest modo de conseqüència lògica la més general entre determinacions en general.

El primer pas del *jo* que pensa en la seva qüestió d'ordinació racionalisant referent al *no jo* contingent de l'existència en relació als diferents moments de la seva propia cursa en la vida era la noció *serà* o bé descomposat: lo constant en general («substància» en el sentit més general) i *ésser*.

El seu pas segon és la noció: nexa entre un *ésser* amb un altre o bé, en un mot, *nexa de conseqüència* («causalitat» en el sentit més general). La supeditació de les condicions del nexa de conseqüència a les condicions de la conseqüència lògica dona el parell d'idees *ésser-motiu* i *ésser-conseqüència*.

Ara's presenten al pensament tota una colla de temes especials: Com se deixen, doncs, tota classe d'éssers lligar d'un modo racional en els rodats de l'*ésser* principalment? Com pot ésser que a un *ésser* qualsevol (que sempre queda a la sortida de la consideració) pugui trobar-se-li un altre *ésser* anterior d'aital classe *com si* ell col·loqués un *ésser* formant la sortida de la consideració, com si ell fos «motiu» d'una «conseqüència»?

Per reflexió dessorbre tota la varietat de la seva existència, el pensament troba en primer lloc què son sistema de successió racional amb relació a l'*ésser*, fracassa, no troba cap compliment si té de referir-se a l'acaecibilitat existent. An aquesta acaecibilitat apartanyen també tota la vida de representacions i els somnis, junt als anomenats «vida d'apreciacions» (*Wahrnehmungs leben*). I també aquesta vida d'apreciacions està plena de salts arbitraris que se'n riuen de tota regla, en la seva existència *immediata*.

Però, amb tot, el pensament troba compliment en cert territori de lo objectiu per a satisfer ses preguntes sobre ses deduccions; crea la idea d'una *natura única*; ella és

(1) «Moment» (*Angenblicksmhalt*) s'ha de pendre aquí significant lo mateix que en dinàmica (Nota del Traductor.)

ara un quelcom al què tenen que referir-se totes les deduccions de l'èsser del pensar. Una consideració més fonda que emperò no té son lloc dins aquest escrit demostraria què igualment «desconegut», el jo tan sols construeix la idea «natura» per a que satisfaguin ses deduccions de l'èsser, perquè's deixin trobar en el ésser lo *constant* i el *nexe de conseqüència* quan ell adquireix forma i tan sols llavors. «Naturalesa» és senzillament quelcom objectiu sentat pel pensar, conjecturat o opinat per ell, que's comporta *com si fos únic* lligat en sa essència racional. L'esdevenibilitat permet aixecar d'ella aquesta rara afecció *Natura*; així doncs, el pensament és la forja d'ella. An aquesta branca d'aqueix estudi tan sols pot ésser anomenat com se comprèn aquest problema, el més difícil de tota lògica; lo què significa propiament en particular formació d'idees aplicat a lo real natural.

Així doncs, el pensar en general en relació a *Natura* sab que pot trobar-hi compliment de les seves ansies de lo racional. Però aquí ara vol sentar les seves demandes sense repar; vol formar la idea *Natura* d'aital modo que li satisfagui ses ansies sobre l'èsser. A l'ocupar-nos de descriure aquest procés sense repar racional del pensar entrem en la última part de nostres investigacions; això significa l'anul·lació de tot dogmatisme en les qüestions de ciències naturals. *Lo què passa* en relació a la realitat natural són *estats* momentanis del pensar, i res més que això. Entre dos estats així posa el pensar un ésser. Pràcticament els estats i el ésser són referits a un «sistema», a una especie de *casa* de límits nets en l'espai.

Qualsevol de dos estats experimentables d'un ésser limitat és la sortida de tot anàlisi ulterior. Aquest ésser deu aparèixer com a *conseqüència*; nosaltres busquem per a aquest *un ésser*, com per a una gairebé-conseqüència un ésser anterior, que sigui el seu gairebé-motiu que podria coexistir igualment. Però nosaltres no sabem res per endavant de l'èsser anterior buscat; nosaltres tan sols deduem la seva anterior existencia en general. Nosaltres no sabem res absolutament si pot fer-se representar per un ésser experimentable *en l'espai*, semblant an aquell del qui nosaltres sortírem.

Cada un dels dos estats que limiten, com sabem, el nostre *un ésser* del qual busquem el motiu és un estat natural suposat experimentable. Però això vol dir: és un conjunt de qualitats últimes llegendes i de *relacions d'espai*. Cada un dels dos estats pot ésser regonegut obertament per una noció (diguei-se-li idea individual o no), creant en el seu modo d'èsser; per una noció que dongui totes les qualitats per a ella, totes les intensitats d'aquestes qualitats i totes les relacions d'espai que existeixen entre elles.

Tota noció que no és senzilla, conté quelcom que pot anomenar-se el *grau de varietat*; el grau de varietat d'una noció està determinat pel nombre de parts últimes formatives irreductibles que hi estan incloses; aquestes parts constitutives últimes són, com ja s'ha dit, en les nocions que determinen els estats naturals que inclouen el nostre *un ésser*, qualitats, intensitats i relacions d'espai. Els nostres dos estats naturals lligats per un ésser, o millor les nocions que representen aquests estats poden ésser regularment graduals o irregularment graduals en sa varietat.

Ara estem preparats per a sentar quines formes de l'existència natural són possibles *a priori*, és a dir, segons les donades que significa en general la *idea un ésser natural*.

Mostra un sistema donat un ésser, és a dir, una transformació quals estats límits són diferents, però, amb tot, són iguals en grau de varietat. Els dos estats límits poden anomenar-se B i C, i estan supeditats als moments de temps t_2 i t_3 . Si ara's suposa trobat un estat A en un moment de temps t_1 , anterior en el sistema que sigui d'aital modo

que A amb B i C sigui d'igual grau de varietat i que l'èsser entre B i C pugui ésser referit clarament a l'èsser entre A i B, troba llavors el pensar acomplet la seva necessitat de nexa de conseqüència gairebé-llògic. Tot troç, tota particularitat de l'èsser d'A a B i en el sentit d'un aconteximent en l'espai és motiu d'existència de B fins C. Aquesta forma de l'èsser pot anomenar-se nexa de conseqüència de particularitats.

El tipu del nexa de conseqüència de particularitats està en quelcom de forma més complicada. També quan en aquell sistema en el qual els estats B i C són coneguts i l'estat anterior A no pot ésser retrobat, però que pot descobrir-se quelcom «més anterior» entre'ls moments t_1 i t_2 des d'altres sistemes d'aital forma que tota particularitat de l'èsser entre B i C quedi relacionable a una particularitat anterior en l'espai.

Al tipu d'existència del nexa de conseqüència de particularitats deuen supeditar-se el conjunt dels aconteximents coneguts en el terreny de la Natura inorgànica (1). A aquest tipu d'existència representa també la «causalitat» en el sentit més estricte del mot: *motiu* i *conseqüència* són variacions en l'espai.

Però la nostra exposició demostra que aquesta «causalitat» no és cap idea mare de l'enteniment «pur» senzilla, sinó que brolla d'un sistema de conexions més complicat. Podríem anomenar, si volguessim, «categories de la Natura» al nostre tipu d'existència del nexa de conseqüència de particularitats; però aquesta idea no'ns expressa cap simplicitat, sinó una unitat complexa.

Del mateix modo com era de pensar *a priori*, és a dir, per fóra sortint de la idea de l'existència de l'espai als dos estats espaials B i C que un ésser, qual motiu se busca en l'estat espaiat A al moment de temps t , es deixa trobar per fóra ó per dintre del sistema de què's parla, del mateix modo és «possible» que aquest estat A requirit per l'existència del tipu del nexa de conseqüència de particularitats no's pugui trobar en l'espai, ni dintre ni fóra del sistema de què's parla.

Llavors no hi ha cap nexa de conseqüència, cap «causalitat» en el sentit més estricte. Però si amb tot el pensament vol mirar l'èsser com quelcom conexionat, gairebé connexe, si ho vol compendre, deu veure el motiu de l'èsser en processos que en veritat no són cap variació natural espaiat, emperò que són l'exteriorisació de «factors naturals». Doncs sense això, s'apujaria el grau de varietat d'un sistema per sí mateix. L'anomenat mecanisme de la Natura fóra, propiament parlant, trencat a l'èsser atacat per aitals factors naturals imaginables així. La idea *Natura* deuría experimentar un aixamplament considerable enfront al mecanisme (2).

Pot demostrar-se que poden donar-se tres formes diferenciades del tipu d'existència no «mecànic», tres, i només que tres. Amb tot, no's deu parlar aquí de dues d'entre elles que obliguen a introduir la idea de la *creació*, sigui d'objectivitat o de moviment en el sentit d'una idea d'ordinació postulatória; tantost pot proposar-se en aquest lloc de parlar dels tipus d'existència de *creació* quan per ara falta an el compliment efectiu contingent dels mateixos. Nosaltres volem tan sols sortir d'aquell dels tres tipus d'existència no «mecànics» mentalment possibles, que és el «prototipu ontològic» de lo esdevenible en el terreny de la *Natura vivent*.

Entre'ls moments t_2 i t_3 hi hagi un ésser disposat a la investigació d'un sistema; els

(1) El tipu d'existència del nexa de conseqüència de particularitats pren expressió en les ciències de la natura inorgànica en forma de *principis* de la mecànica, de fonaments de la energètica.

(2) Vegis el meu treball «Ueber den Begriff *Natur*», en el Verhandl. d. III intern. Kongr. f. Heidelberg, 1908, p. 512.

estats B i C els limiten. Sigui ara C més ric en grau de varietat que B i d'aital modo que en varietat el nombre de «classes de relacionabilitat» que hi hagin entre'ls «membres» del sistema sigui en l'estat C més gros que en l'estat B. Sigui ara l'estat C enfront de l'estat B molt preferentment caracterisat perquè és un *tot* o una unitat per qualsevol fonament, que consti de parts conexionades per relacions les més complexes, mentre que B era un agregat que constava de membres iguals en distribució homogenia.

Si's troba en algún lloc en l'espai al temps t un estat A que coincideixi amb l'estat C amb igual grau de varietat, imposa aquesta seva varietat a l'estat B més pobra en el sentit d'actuació espacial propia (anomenada *mecànica* en aquest cas), així tot se satisfà en el sentit del nexce de conseqüència d'individualitat què'ns és conegut.

Però si no hi ha l'estat A espacial buscat, *també* està satisfet tot per al pensament en un sentit completament especial: el pensament adueix aquí factors naturals no-espacials determinants d'existència actuant igualment en l'espai, com a gairebé motiu dels mateixos; el pensament crea, amb altres mots el tipu d'existència del nexce de conseqüència d'individus; és el prototipu del succès de la vida.

No apartany aquí parlar d'un detall de la llei de l'èxit del tipu de nexce d'individus (1). Tampoc podem fer an aquí més que anomenar, que l'existència natural amb nexce d'unitat tan sols s'ha deixat demostrar per a lo succeit en *éssers més vius*; «la persona», però, que fa néixer al pensament l'empresa de *buscar* existència d'individualitats de classe *supra-personal* en el terreny de la Filogenia i Historia, doncs precisament significaria la solució més ampla de lo que apar, i donaria una intel·ligència de l'essència de *lo étic* (2). Així com ésser del tipu del nexce de particularitats s'anomena breument ésser segons el tipu de «causalitat», així pot anomenar-se a l'ésser del tipu del nexce d'unitat ésser segons el tipu de la individualitat, breument. Però *Individualitat* o *tot* tampoc és cap «idea mare de l'enteniment pur», en el sentit d'una simplicitat; també el mot «individualitat» és una expressió abreujada de tot un sistema de deduccions (*forderung*); la unitat complexa *Individualitat* pot anomenar-la «categoria» qui vulgui anomenar la causalitat en el sentit més estricte del mot.

Nosaltres, amb nostra concepció racional de la idea causal general (3), podem senyalar quatre tipus d'éssers naturals possibles (4). Si l'un ens significués contradicció de tot dogmatisme en les qüestions de coneixements naturals, no podríem enderrocar altre cop un dogmatisme així. En efecte, existeix el perill de fer això.

L'antic dogmatisme «mecanístic» va créixer d'una idea categoria mal analisada. Pot venir un nou dogmatisme d'una confusió d'ocasions llògiques formals amb llògiques de fet; realment existeix menys aquest perill d'un nou dogmatisme per nosaltres que per a aquells que, enfilats en les deduccions de categories de Kant, volen sobrepujar fins el mecanisme (5), al «deduir» (com és possible per lo que havem dit) del judici de *conjunció completa* la categoria *Individualitat* com a categoria constitutiva natural genuína.

Els podrien ésser obligats per la investigació a dir: *Tot* (cosa) es dedueix de tot

(1) Vegis la meua «Philosophie des Organischen», 2 tomos, Leipzig, 1909. (Edició anglesa: «The Science and Philosophie of the Organism», London, 1908).

(2) Vegis per a això el meu treball «Ueber die Bedeutung einer Philosophie der natur für die Ethik», en l'obra de conjunt «Weltanschauung», Berlin, 1911, p. 191.

(3) Tot lo apuntat aquí esta desenrotllat en el meu «Opdenungslehre».

(4) A un d'aquests tipus deu ordenar-se tota «lley Natural». Naturalment, això val sols per a lleys ben fetes, i no per a regles provisionals respecte a successions de successos. En aytals regles hi ha sols com una referència a una visió propiament racional en condicions de nexce de conseqüència. hi ha solament una especie d'esperança i res més.

(5) Vegis el meu treball ja anomenat en els *Kantstudien*.

(idea); on hi ha sempre tot-idea, hi ha també tot-cosa, o millor, tot-ésser, doncs hi ha nexes d'unitat en l'ésser. Però deduir això seria completament fals, doncs tota idea és «única» com a idea, però tan sols una investigació especial objectiva pot mostrar on hi ha tot-ésser. Tractant-se d'una montanya o un riu, per exemple, no hi és; si de la ciutat, potser sí.

Amb tot, es deixa expressar tot lo possible en un judici hipotètic purament formal, encara que no tingui res que veure amb el nexes de conseqüència, com en Geometria en certes ocasions; el nexes de conseqüència és solament *comparable* a les condicions de conseqüència lògica.

La Lògica pot tractar sols de lo possible, i així, doncs, solament de la possibilitat de tipus d'ésser no mecànics. Això sí que pot fer-ho.

HANS DRIESCH

(Traducció de M. DALMAU)